

DET JØDISKE KØBENHAVN

DET JØDISKE KØBENHAVN

Den 25. november 1622 inviterede den danske kong Christian 4. (1588-1648) "jøder af den portugisiske nation" til at bosætte sig i Danmark. Det blev på mange måder starten på 400 års dansk jødisk historie. De første menigheder opstod i byerne Glückstadt og Altona. Herfra blev Fredericia og København porten til Danmark. Der opstod et mangfoldigt jødisk liv i hele landet med udgangspunkt i byerne.

I 1660'erne flyttede jødiske handelsfolk fra Altona til København. Her etablerede de med tiden den første begravelsesplads i landet og en synagoge. Senere kom flere synagoger til, og jødisk liv blev etableret fra fattige sælgere på gaden til rige handelshuse i byens fornemme kvarterer.

I 1800-tallet blev jøderne i Danmark til danske jøder. De blev en vigtig del af dansk erhvervs- og kulturliv som entreprenører, erhvervsdrivende, kunstnere, forfattere, videnskabsfolk og kunstmæcener. I 1900-tallet fulgte flere indvandringsbølger fra Østeuropa, der tilføjede flere lag til historien.

Centralt i historien er ikke mindst flugten og redningen af de danske jøder i oktober 1943 under den nazistiske besættelse af landet. Jødisk liv i Danmark består i bedste velgående og er fortsat en integreret del af både den danske og københavnske historie.

Historien har sat en række spor og aftryk i bybilledet. Kortet vil guide dig til de hotspots, der repræsenterer forskellige aspekter af den dansk jødiske historie gennem 400 år. Det er et centralt men ofte noget overset kapitel af Danmarkshistorien, som du hermed inviteres til at gå på opdagelse i.

DET JØDISKE KØBENHAVN

Gå på opdagelse i 400 års dansk jødisk historie i København. Kortet guider dig på sporene af en ofte lidt skjult, men ikke desto mindre fascinerende, historie – forbi byens bygninger, statuer, mindesmærker, palæer og pladser, baggårde og fattigkvarterer, der alle vidner om 400 års jødisk historie i Danmark.

NUVÆRENDE MENIGHEDER

- 1
- KØBENHAVNS SYNAGOGE/DET JØDISKE SAMFUND, KRISTALGADE 12
Den nuværende synagoge blev indviet i 1833. Tegnet af den tyskfødte arkitekt G. F. Hetsch i senklassicistisk stil. Den erstattede den tidligere synagoge i Læderstræde, der gik til ved Københavns brand i 1795.
- 2
- MACHSIKE HADAS/CHABBAD HUSET, OLE SUHR'S GADE 12
Synagoge for en ortodoks menighed i København, som blev stiftet i 1910 efter uoverensstemmelser med det daværende Mosaiske Trossamfund (nu Det Jødiske Samfund i Danmark), som i deres øjne havde udviklet sig i en jødisk retning, der var for reform.
- 3
- SHIR HATZAFON
Shir Hatzafon er en progressive menighed. Den har sin oprindelse i 1998, men blev først til en organisation for progressive jøder i 2000 og siden en menighed og et anerkendt trossamfund i henholdsvis 2003 og 2004.

TIDLIGERE SYNAGOGER

- 4
- KØBENHAVNS FØRSTE SYNAGOG, BADSTUESTRÆDE 20
I 1684 fik to jødiske hofjuvelerer, Israel David og Meyer Goldschmidt, tilladelse til at oprette den første synagoge i Danmark, der blev indrettet i Goldschmidts private hjem. Gudstjenesten måtte kun foregå i private hjem og kun på anden sal i stuer, der vendte væk fra gaden, så det ikke generede nogen. Efter en brand i 1728 flyttede synagogen til Læderstræde.
- 5
- KØBENHAVNS HOVEDSYNAGOG, LÆDERSTRÆDE 13
Synagogen blev indviet i 1733 som erstatning for den tidligere synagoge i Badstuestræde. Men også denne gik til i en af de store brande, der hærgede København i 1700-tallet. Brandene resulterede i, at der blev oprettet en række midlertidige synagoger i private hjem. Samtidig var der tilsvarende private synagoger, hvor andre grupper af den jødiske minoritet mødes parallelt, fx flere sefardiske synagoger. Der var helt op til 12 synagoger i denne periode.
- 6
- KØBMAND MOSES LEVY'S SYNAGOG, LÆDERSTRÆDE 5
Synagogen opstod efter en konflikt i Trossamfundet hvor et mindretal mente at den nye synagoge grundlagt i 1833 var blevet for reformorienteret, og ønskede at holde fast i den mere ortodokse linje. Moses Levy oprettede derfor den alternative synagoge, der blev omtalt som "protest-synagogen". Efter befrielsen i 1945 stod synagogen urørt og fungerede derfor i en kort periode som hovedsynagoge, indtil synagogen i Krystalgade blev genetableret.
- 7
- DET GAMLE MENIGHEDSHUS, NY KONGENSGADE 6
Huset, der blev bygget i 1754, blev købt af Det Jødiske Samfund i Danmark i 1902. Bygningen husede i over 100 år administration, selskabslokaler, mikveh (et rituelt bad), børnehave, bibliotek samt en række foreninger for menigheden. I 2011 rykkede menighedshuset til Krystalgade bag den store synagoge.
- 8
- NATHANSONS REFORMPROJEKT, GAMMEL STRAND 34
Inspireret af filosofen Moses Mendelssohns tanker, hentede den reformivrige grosserer M. L. Nathanson i 1814 reformrabbineren Isak Noah Mannheimer til Danmark for at afholde gudstjeneste. Det var meget progressiv. Mænd og kvinder sad blandet, gudstjenesten foregik på dansk og med orgelmusik og fællessang. Da overrabbineren i Danmark, Abraham Gedalia, blev klar over, at det var tænkt som mere end et kortvarigt eksperiment, gjorde han, hvad han kunne for at stoppe projektet. Mannheimer forlod landet igen i 1823.

BIBLIOTEKER OG MUSEER

- 9
- DANSK JØDISK MUSEUM, PROVIANTPASSAGEN 6
Dansk Jødisk Museum er et statsanerkendt kulturhistorisk museum. Det blev grundlagt i 2004 i en sidebygning til Det Kongelige Biblioteks gamle hovedbygning på fundamentet af Christian 4.s krigshavn fra begyndelsen af 1600-tallet. Museets enestående arkitektur, der tager udgangspunkt i historien om de danske jøders flugt til Sverige i oktober 1943, er tegnet af Daniel Libeskind, der også har tegnet det nye markante indgangsparti indviet i 2022. Museet formidler 400 års dansk jødisk historie, fra de første jøder blev inviteret til Danmark af Christian 4. i 1622 og frem til i dag.
- 10
- DEN HIRSCHSPRUNGSKE SAMLING, STOCKHOLMSGADE 20
I 1902 overdrog den jødiske tobaksfabrikant Heinrich Hirschsprung og hans hustru Pauline deres store samling af dansk kunst til den danske stat, mod at staten til gengæld stiller en bygning til rådighed, hvor samlingen kunne vises. I 1907 begyndte man opførelsen af H. B. Storcks klassicistiske bygning i Østre Anlæg, og museet åbnede i 1911. Det statslige museum huser stadig dansk kunst fra 1800- og begyndelsen af 1900-tallet.
- 11
- DAVIDS SAMLING, KRONPRINSESSEGADE 30
Højesteretssagfører C. L. David, der var af jødisk slægt, besluttede i 1945 at bevare sine store samlinger af blandt andet islamiske kunstgenstande for eftertiden. Han stiftede et offentligt tilgængeligt museum. Museet Davids Samling har til huse i den samme bygning som C. L. David boede i. Siden Davids død i 1960 er samlingen øget betragteligt.

- 12
- DESIGNMUSEUM DANMARK, BRÆDGADE 68
Museet viser dansk og internationalt kunsthåndværk og industrielt design fra det 20. århundrede. Museet var i årene 1906-1932 under ledelse af kunsthistorikeren Emil Hannover, der var af jødisk slægt. De tidlige samlinger blev bl.a. gennem Hannovers jødiske netværk grundlagt af en række jødiske mæcener og samlere.
- 13
- DET KONGELIGE BIBLIOTEK, SØREN KIRKEGAARDS PLADS 1
Det Kongelige Bibliotek blev stiftet af Kong Frederik 3. i 1660'erne. Fra 1906 fik det til huse i bygningen på Slotsholmen, tegnet af Hans J. Holm. Den ikoniske front af sort granit – i daglig tale kaldet Den Sorte Diamant – er tegnet af Schmidt Hammer Lassen Architects og kom til i 1999. Det er Danmarks nationalbibliotek og huser en stor og unik samling af gamle jødiske bøger og skrifter også kaldet judaica og hebraica.
- 14
- FRIHEDSMUSEET, CHURCHILLPARKEN 7
Frihedsmuseet er en del af Nationalmuseet og beretter om modstandskampen i Danmark under nazisternes besættelse af landet 1940-45. Museets blev stiftet af modstandsbevægelsen. Den oprindelige bygning brændte i 2013, og et nyt museum åbnede i 2020. En central del af den nuværende udstilling fortæller om jødeaktionen i oktober 1943.

BEGRAVELSESPLADSER

- 15
- MOSAISK NORDRE BEGRAVELSESPLADS, MØLLEGADE 12
Den første begravelse fandt sted i 1693 til trods for, at skødet på jorden først var på plads året efter. Gravpladsen blev løbende udvidet frem til slutningen af 1800-tallet, hvor det ikke længere var muligt grundet Københavns vækst.
- 16
- MOSAISK VESTRE BEGRAVELSESPLADS, KIRKEGÅRDS ALLÉ 11
Mosaisk Vestre åbnede i 1895, da der ikke længere var plads på Mosaisk Nordre. På Vestre finder man mange af Danmarks store mæcener og industrimagnater. Denne plads er stadig i brug og er således fortsat en del af den levende religion. Her følger man den jødiske tradition, hvor man lægger småsten på gravene. Der er mange forklaringer på, hvor traditionen stammer fra, men en gængs forklaring er, at der ikke gøres forskel på rig og fattig. Ifølge jødisk tradition er alle nemlig lige i døden.

SKOLER

- 17
- FRISKOLE FOR DRENGEBØRN AF DEN MOSAISKE TRO, SKINDERGADE 14
Skolen blev stiftet i 1805 af M. L. Nathanson for at give drengebørn af fattigere forældre adgang til uddannelse, for dermed at give dem mulighed for at kunne begå sig uden for en snæver jødisk kreds og blive bedre integreret i det danske samfund. Skolen blev efter 2. verdenskrig slået sammen med den jødiske pigeskole til den nuværende Carolineskole.
- 18
- CAROLINESKOLEN, STRANDVEJEN 93
Skolen blev oprettet i 1810 som jødisk pigeskole. Efter 2. verdenskrig blev henholdsvis M. L. Nathansons friskole for drengebørn af den mosaiske tro og den tilsvarende skole for piger slået sammen. Mange forældre vælger i dag Carolineskolen som en vægtning af jødisk identitet.
- 19
- BING OG KALISCHS INSTITUT FOR DEN JØDISKE UNGDOM, SILKEGADE 10
I 1803 oprettede Heimann Jacob Bing en skole for jødiske drengebørn sammen med sin svoger L. J. Kalisch. Formålet var at give dem en uddannelse og kundskaaber, der svarede til realskolen for kristne børn. Det var et af flere skridt, der pegede frem mod det såkaldte frihedsbrevet i 1814, der sikrede jøder borgerrettigheder. Fra 1818 blev skolen ført videre af Kalisch og bestod indtil 1840. Heimann J. Bing blev herefter en af de førende bog- og papirhandlere i København.

KOSHER FORRETNINGER

- 20
- SAMSON KOSHER OG ARNE KOSHER, RØRHOLMSGADE 3
Samson Kosher var grundlagt af I. A. Samson i 1969 og var en af hovedleverandørerne af kosherprodukter til det jødiske samfund i Danmark. Betegnelsen kosher dækker over bl.a. de jødiske spiseregler. I samme gade lå tidligere Arne Cohns kosherbutik, der havde tilknyttet en koshercafé. Her mødtes man og snakkede ved cafébordene i butikken, der fungerede som et samlingspunkt for menigheden.
- 21
- DANISH KOSHER FOOD, VENDERSGADE 16
Kosherforretningen var et af de steder, der den 22. september 1985 blev ramt af et terrorangreb i København, hvor flere bomber havde jødiske mål. Det blev et hårdt slag både menneskeligt og økonomisk for butikken.
- 22
- GILS DELI, LYNGBYVEJ 85-87
Den eneste tilbageværende kosherforretning i København.

HISTORISKE BYGNINGER

- 23
- BRØNNUMS HUS, AUGUST BOURNONVILLES PASSAGE 1
I løbet af 1800-tallet blev flere velhavende jødiske familier en del af det fremvoksende bedre borgerskab i København. Brønnums Hus, tegnet af arkitekten Ferdinand Wilhelm Jensen, er fra 1866. Her flyttede tre velhavende jødiske familier ind: Hirschsprung, Henriques og Heine. Familien Heine og Hirschsprung var store kunstsamlere og mæcener. Henriques familien støttede den levende kunst, bl.a. musikken og havde tætte forbindelser til H. C. Andersen, der ofte kom i hjemmet. H.C. Andersen overvejede endda at flytte ind, men da han ikke kunne få et værelse med udsigt, takkede han pænt nej. Huset har navn efter Emil Brønnum, der åbnede et konditori og café i husets stueetage i 1871. Det eksisterede indtil 1980'erne. De jødiske familier var flytter ud igen i tiden omkring 1. verdenskrig.

- 24
- RUNDETAARN/TRINITATIS KIRKE, KØBMAGERGADE 52A
Den 25. november 1622 inviterede kong Christian 4. jøder af "den portugisiske nation" til Danmark. Det bliver udgangspunktet for den dansk jødiske historie. De inviterede jøder skulle bidrage til at udvikle den danske handel. Rundetaarn blev indviet i 1642, og på bygningen står en rebus, udviklet af Christian 4. slev. I rebusen indgår et af guds navne med hebraiske bogstaver. Bygningen har fået en symbolsk betydning for danske jøder som representation for historien om Christian 4.s rolle som den, der lagde fundamentet for den dansk jødiske historie.
- 25
- HOLMENS KIRKE, HOLMENS KANAL 21
Over indgangsdøren til Holmens Kirke findes en hebraisk inskription af gudsnavnet. Oprindeligt blev kirken bygget i 1563 af Frederik 2. som en ankersmedje for flåden. I 1619 ombyggede Christian 4. smedjen til en kirke, som i 1641 blev udvidet til den nuværende korskirke. Endnu en symbolsk bygning, der knytter kongen og den dansk jødiske historie sammen.

- 26
- TUBORG, DESSAUS BLVD. 4
Philip W. Heyman var dansk jødisk forretningsmand. I tæt samarbejde med finansmanden C.F. Tietgen udviklede han en storplan for et havne- og industriområde ved traktorstedet Thueborg nord for København. Her grundlagde de bryggeriet Tuborg, hvor Heymann var direktør fra 1880-1893. Den ikoniske Tuborg-flaske blev bygget i 1888 i forbindelse med Den Nordiske Industri-, Landbrugs- og Kunstudstilling og opstillet på Halmtovet. Efterfølgende blev den flyttet til sin nuværende placering. Tuborgs to næste direktører efter Heymann var også af jødiske familier.

MINDESMÆRKER

- 27
- MINDESTEN FOR REDNINGEN AF DE DANSKE JØDER, ISRAELS PLADS
Mindestenen i rød granit fra Israel er rejst i taknemmelighed over den danske hjælp til jøder under krigen. Initiativet til at rejse stenen kom fra Israel, og den blev afsløret den 2. oktober 1975. Stenen bærer to inskriptioner: "Denne sten fra det hellige land er en gave til det danske folk fra Danmarks Venner i Israel 1975" samt "Og det blev aften, og det blev morgen".
- 28
- HOLOCAUST-MINDESMÆRKE, KRISTALGADE 12
Udført af billedhuggeren Josef Salamon i basaltsten hentet fra Israel. Mindesmærket blev færdiggjort i 1989 og udtrykker kunstnerens ønske om at fremhæve de seks millioner jødiske ofre for nazismen med teksten "...Deres blod er dyrebart i Hans øjne".
- 29
- ANKOMST FOR DE POLSKE JØDER, KALVEBOD BRYGGE
Efter voldsomme optøjer i Polen i 1968, fulgte en større antisemitisk kampagne vendt mod landets tilbageværende jøder. Cirka 3000 af dem valgte i perioden 1969-1973 at flygte til Danmark. Her valgte man at tage imod flygtningene med henvisning til, at man ikke ville begå samme fejl, som man gjorde ved at afvise tysk jødiske flygtninge i 1930'erne. Mindestenen ligger, hvor hotelskibet St. Lawrence lå til kaj. Her fik de polske jøder deres første danske hjem.
- 30
- MINDESMÆRKERNE FOR BESÆTTELSEN, TUBORG HAVN
Der ligger to mindesmærker ved Tuborg Havn. Det første er tegnet af arkitekt Tyge Hvass og minder dem, som mistede livet for at redde andres under besættelsen. Det andet mindesmærke er skulpturen "Foden", der er tegnet af Peter Brandes. Værket rummer flere tolkninger, og én af dem går på, at det hebraiske ord for "fod" og "flugt" er det samme. Samtidig har skulpturen en udformning, der minder om et sejl. Kunstnerens egen far flygtede selv til Sverige fra området ved Tuborg Havn.

- 31
- THERESIENSTADT-MONUMENTET, VESTRE BEGRAVELSESPLADS
Theresienstadt-monumentet på Mosaisk Vestre Begravelsesplads er udført af billedhugger Sigfried Wagner og blev indviet d. 22. september 1946. Øverst ses en menorah (jødisk lysstage) samt de hebraiske ord shalom (fred) og yizkor ("må Han huske"), der henviser til den jødiske forpligtelse til at ihukomme de døde. På monumentets sider står navnene på de danske jøder, der omkom i koncentrationslejren Theresienstadt.
- 32
- MINDESTENEN FOR DE POLSKE HOLOCAUSTOFRE, VESTRE BEGRAVELSESPLADS
Udført af billedhugger Josef Salamon i 1991. Forsideinskrptionen lyder på polsk og dansk "aldrig mere". Mindestenen skal symbolsk være den begravelsesplads, som 3,5 mio. myrdede polske jøder aldrig fik. Stenen er sat af de polske jødiske flygtninge i Danmark.
- 33
- THERESIENSTADT MINDESTEN, LINGELINIE
Rejst af Theresienstadt Foreningen og afsløret på 65-årsdagen for deportationen den 2. oktober 2008. Fra Langelinie blev danske jøder deporteret om bord på det tyske troppetransportskib Wartheland til Swinemünde og derfra videre i kreaturvogne til koncentrationslejren Theresienstadt.

STIFTELSESR OG PLEJEHJEM

- 34
- I.W. HEYMAN OG HUSTRUS SØLBRYLLUPS STIFTELSE 5. JULI 1871, PEDER HVIDTFELDT'S STRÆDE 8
Stiftelsen blev oprettet af kommercierad I. W. Heyman og hustru Johanna i 1871. Indeholdt boliger for værdige og trængende, aldrende, ugifte og enlige personer. Stiftelsen blev afviklet i 1975.
- 35
- PLEJEHJEMMET MEYERS MINDE, KRISTALGADE 12
Stifter som hjem med friboliger for uformuende jøder for de penge, som hofråd David Amsel Meyer efterlod ved sin død i 1813. Blev senere et plejehjem for menighedens ældre, hvor jødiske religionsforskrifter blev overholdt. Plejehjemmet lukkede i 2007, hvor beboerne flyttede til det nybyggede Deborah Center på Østerbro.
- 36
- SOLDINS STIFTELSE, SKINDERGADE 34
Huset er oprindeligt kendt som Trøstens Bolig. Stiftelsen blev oprettet i 1854 af Hanne Soldin, enke efter boghandler Salomon Soldin og var bestemt som bolig for uformuende og aldrende enker eller ugifte. Senere overtaget af Kunstnerkollegiet.

STATUER

- 37
- CHRISTIAN 4., VED NYBODER
I 1900 bliver en statue i helligfur af Christian 4. stillet op ved Nyboder. Den jødiske vekselerer Isak Salomon Salomonsen var initiativtager til statuen og finansierede dens opførelse. Til gengæld for sin gavmildhed fik Salomonsen ret til at pryde sig med tiden etatsråd. Børsens spøgefugle var ikke sene til at give ham tilnavnet Christian 4.s etatsråd.
- 38
- LURLÆSERNE, VED RÅDHUSET
Bronzefigureerne på toppen af det 20 meter høje monument er udført af den jødiske kunstner Siegfried Wagner og finansieret af Carlsbergfondet og Ny Carlsbergfondet. Lurlæserne var en gave til Københavns Kommune i anledning af 100-året for Carlsbergs grundlægger J. C. Jacobsens fødsel. En myte lyder, at lurlæserne blæser i deres horn, når en jomfru passerer forbi.

KENDTE MENNESKER

- 39
- FAMILIEN MELCHIOR, HØJBRO PLADS 21
Moses Marcus Melchior kom til Danmark i 1760, hvor han grundlagde handelshuset "Moses & Søn G. Melchior". Handelshuset var et af landets vigtigste handelshuse med stor skibs-redervirksomhed og oversøisk handel, ikke mindst på Sankt Croix. Handelshuset gik i arv i generationer, og barnebarnet Moritz overtog firmaet i 1845 og fik senere følgeskab af sin bror Moses. Både Moritz og Moses blev begge markante skikkelser i dansk politik og erhvervsliv. Familien fik tætte forbindelser til H. C. Andersen, der ofte kom i deres hjem og ikke mindst på deres landsted Rolighedden, hvor den store digter tilbragte sine sidste dage.
- 40
- FAMILIEN ADLER, GUSTMEYERS GAARD, VED STRANDEN 14
Fra 1850 til 1902 dannede huset rammen om bankmanden og den nationalliberale politiker David Baruch Adler og hans hustru Jenny Adlers liv. David Adler var valgt ind i både Landstinget og Folketinget og var medstifter af en række prominente bankvirksomheder, såsom Handelsbanken, Privatbanken og Københavns Handelsbank. Blandt deres seks børn var Hanna Adler. Hun tog som en af de første kvinder magisterkonferens i fysik ved universitetet. Senere oprettede hun sin egen skole ved Sortedam Døsserig, der som landets første fællesskole optog både piger og drenge (senere Sortedam Gymnasium). En af David og Jennys andre døtre, Ellen, blev mor til videnskabsmændene Harald og Niels Bohr, der er født i huset. Her kom også Heinrich Hirschsprung og maleren Julius Exner, der blandt andet portrætterede Jenny Adler.
- 41
- JOHANNE LOUISE HEIBERG, SØKVÆSTHUSETS HAVEHUS, OVERGADEN OVEN VANDT 60C
Johanne Louise Heiberg var i perioden fra 1820'erne til 1860'erne den absolut førende skuespiller ved Det Kongelige Teater i København. Hun var datter af en tysk far, der havde bosat sig som vinhandler i København, og en jødisk mor, Henriette Pægtes, der også oprindeligt stammede fra Tyskland. I 1831 blev Johanne gift med Johan Ludvig Heiberg, der var skuespilforfatter, indflydelsesrig kritiker og i en periode chef for Det Kongelige Teater. Johanne Louise Heiberg var ikke bare en af tidens mest feterede og berømte skuespillere, hun skrev også bøger og skuespil og efterlod ved sin død sine omfangsrige erindringer, der blev udgivet posthumt. Hun boede sammen med sin mand i ejendommen fra 1845-1860.

"GHETTOER"

- 42
- BORGERGADE -ADELGADE/PILESTRÆDE - VOGNMAGERGADE - LANDEMERKET
- 43
- Fra slutningen af 1880'erne kom flere tusinde østeuropæiske jøder til København. De fleste ville rejse videre til USA, men en håndfuld endte med at tage ophold i Danmark. Størstedelen bosatte sig i området omkring Borgergade, Adelgade og Vognmagergade. Det var et nedslidt arbejderkvarter og i slutningen af 1880-tallet noget af Københavns værste slum. Da størstedelen af de østeuropæiske jøder ikke havde mange midler eller højere uddannelse, blev de koncentreret i området og arbejdede som skræddere, skomagere, kasketmagere og lignende. Området udviklede sig hurtigt til et parallelt samfund, hvor der blev talt og udgivet aviser på jiddisch, ligesom der blev oprettet et lokalt bibliotek og teaterforeninger. Spisesteder afspejlede også de nye indvandrere med bl.a. Café Wladivostok og gadesalg af østeuropæisk mad. Selvom området aldrig blev en officiel jødisk ghetto, så blev den omtalt som en "ghetto" i samtiden, fordi det jødiske indslag var så markant og så anderledes fra det omgivende samfund.

ERHVERVSKVARTER OG HANDELSHUSE

- 44
- HØJBRO PLADS/AMAGERTORV/VED STRANDEN
I kvarteret indrammet af Amagertorv, Højbro Plads og Ved Stranden havde en række velhavende jødiske familier og handelshuse deres forretninger og adresser fra slutningen af 1700-tallet og indtil begyndelsen af 1900-tallet. Læderstræde er en central gade i kvarteret, hvor der blev oprettet synagoge i 1700-tallet.
- 45
- S. FRIEDLÆNDER PAPIRHANDLET & -FABRIK, VED STRANDEN 14
Grundlagt i 1838 af Sally Friedlænder efter han stod i lære hos papirhandler Bing & Søn, der var grundlagt af H. J. Bing i 1820. Bing & Søn var en boghandel, papirhandel og forlag, der fra 1820-40 lå på hjørnet af Sværtegade og Pilestræde, inden det flyttede til Kronprinsensgade 36, hvor det lå, indtil forretningen lukkede i 1885. Friedlænder Papihandel lå i indre by på forskellige adresser, men Ved Stranden 14 i årene 1869-1903.
- 46
- MOSES & SØN G. MELCHIOR KOLONIALHANDLET, HØJBRO PLADS 21
Firmaet blev grundlagt i 1761 af Moses Marcus Melchior. Det handlede med tobak, te, kaffe og krydderier. Kompagniet skulle have heddet "Moses G. Melchior og Søn", men det fik navnet "Moses & Søn G. Melchior", efter en auktionarius sammensatte firmanavnet forkert. Ejerne syntes så godt om det, at de beholdt det nye, fejlstavede navn. Henimod slutningen af 1800-tallet begyndte kompagniet at føre te under mærket "MaSaGaMa". Handlen gik godt indtil 2. verdenskrig, hvor firmaets sidste ejer, Harald Melchior, måtte flygte til Sverige. I 1973 måtte Moses & Søn G. Melchior lukke. I alle årene lå firmaet i indre by og på denne adresse i årene 1855-1912.

